

ПИТАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
НОВІТНЬОЇ ДОБИ

УДК 94(477)+336.71 «1991-2005»

С. В. Алексєєв

**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО РИНКОВИХ ВІДНОСИН
(1991-2005 р.)**

Донбаська державна машинобудівна академія,

вул. Шкадінова, 72, Краматорськ, Донецька обл., 84313, Україна

Алексєєв Сергій Васильович, к. і. н., доц., доцент кафедри філософії та соціально-політичних наук, e-mail: aleks.s.v@bk.ru

АНОТАЦІЯ

Проведення економічних ринкових реформ в Україні в перехідний період було можливе лише за умови розвитку та функціонування банківської системи ринкового типу. Тому становлення банківської системи в перехідний до ринку період стало об'єктивно обумовленою необхідністю. Але економічні, політичні, правові та інші умови для нормального розвитку банківської системи в цілому були несприятливі, через що він мав певну специфіку. У статті розглянуті основні соціально-економічні, політичні, правові та інші передумови та фактори, що впливали на процес формування та розвитку банківської системи в Україні у 1991-2005 роках. З історичної точки зору проаналізовані основні етапи, тенденції, особливості та проблеми формування банківської системи. Розглянуті основні проблеми державного регулювання діяльності комерційних банків й формування нормативно-правової бази банківського сектору. У висновках зазначено, що в перехідний, до ринку період існували певні економічні, організаційні, правові та інші проблеми, що стояли перед банками і впливали на формування повноцінних ринкових засад у банківському секторі країни.

Ключові слова: Україна; перехідний період; ринкові відносини; банківська система; Національний банк; комерційні банки; банківське законодавство.

©. Алексєєв С. В., 2016

С. В. Алексеев

**СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ
УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К РЫНОЧНЫМ
ОТНОШЕНИЯМ (1991-2005 гг.)**

Донбасская государственная машиностроительная академия,
ул. Шкадинова, 72, Краматорск, Донецкая обл., 84313, Украина

Алексеев Сергей Васильевич, к. и. н., доц., доцент кафедры философии и социально-политических наук, e-mail: aleks.s.v@bk.ru

АННОТАЦИЯ

Проведение экономических рыночных реформ в Украине в переходный период было возможным только при условии развития и функционирования банковской системы рыночного типа. Поэтому становление банковской системы Украины в переходной к рынку период стало объективно обусловленной необходимостью. Но экономические, политические, правовые и другие условия для нормального развития банковской системы в целом были неблагоприятными, вследствие чего оно имело определённую специфику. В статье рассмотрены основные социально-экономические, политические, правовые и другие предпосылки и факторы, которые влияли на процесс формирования и развития банковской системы в Украине в 1991-2005 годах. С исторической точки зрения проанализированы основные этапы, тенденции, особенности и проблемы формирования банковской системы. Рассмотрены основные проблемы государственного регулирования деятельности коммерческих банков и формирования нормативно-правовой базы банковского сектора. В выводах отмечено, что в переходный к рынку период существовали определённые экономические, организационные, правовые и другие проблемы, которые стояли перед банками и влияли на формирование полноценных рыночных отношений в банковском секторе страны.

Ключевые слова: Украина; переходный период; рыночные отношения; банковская система; Национальный банк; коммерческие банки; банковское законодательство.

S. V. Aleksieiev

**FORMATION AND DEVELOPMENT OF BANKING SYSTEM OF
UKRAINE DURING THE TRANSITION TO MARKET RELATIONS
(1991–2005)**

Donbas State Engineering Academy,
72 Shkadinova St., Kramatorsk, 84313, Ukraine

Aleksieiev Serhii Vasylovych, PhD in History, Associate Professor,
Assistant Professor of Philosophical Studies and Humanities Department,
e-mail: aleks.s.v@bk.ru

ABSTRACT

Economic reforms in Ukraine during transition period were possible only under the condition of development and functioning of market type banking system. That is why the formation of banking system in Ukraine during transition was necessary. However, economic, politic, legal and other conditions needed for normal development of banking system were unfavorable, whereupon the process was to some extent specific. In the article, main social and economic, political, legal and other preconditions and factors, that influence the process of formation and development of Ukrainian banking system in 1991-2005 were considered. From the historical prospective, the main stages, tendencies, peculiarities and problems of banking system formation were analyzed. The main problems of state regulation of commercial banks activity and of formation of juridical base of banking sector were considered. It was concluded that transition period certain economic, organizational, law and other problems existed in the face of bank, and they influenced the formation of full-fledged market relations in the country's banking sector.

Keywords: *Ukraine; transition period; market relations; banking system; National Bank; commercial banks; banking legislation.*

Банківська система є однією з найважливіших та невід'ємних структур ринкової економіки будь-якої країни. Розвиток товарного виробництва і розвиток банків історично відбувалися паралельно і

тісно перепліталися між собою. Як переконує досвід країн із розвинутими ринковими відносинами, створення ринкової економіки можливе лише за умови функціонування ефективної банківської системи.

В ринковій економіці комерційні банки виконують різноманітні посередницькі, кредитні, довірчі, інвестиційні та інші функції. Сучасні банки своєю діяльністю глибоко проникають в усі сфери життя країни, активно впливають на економічні, соціальні та політичні процеси. Сферою банківської діяльності охоплено всі суб'єкти – від органів законодавчої і виконавчої влади країни до підприємств, організацій, фірм та фізичних осіб.

Органічною складовою здійснюваних в країні економічних перетворень стало формування нової банківської системи і визначення її правових основ. Таким чином, в перехідний період перед Україною постала необхідність розбудови ефективної банківської системи ринкового типу.

Банківська система й банківське законодавство України перебувають у процесі становлення, тому їх розробка є першочерговим та актуальним завданням сучасної науки. За цих умов вагомим значення набуває проблема вивчення та узагальнення історичного досвіду формування банківської системи України в перехідний до ринку період. При цьому зазначимо, що ця проблема поки що не користується популярністю серед дослідників новітньої історії України і залишається малодослідженою.

Проте вже набутий в країні практичний досвід з формування банківської системи протягом 1991–2005 рр. знайшов певне висвітлення в публікаціях державних службовців, фахівців з банківської справи, науковців, економістів тощо.

Тут варто вказати, перш за все, на наукові праці Дзюблюка О. В., Матвієнко П. В., Чуб О. О. [1–4], в яких аналізуються організація та розвиток грошово-кредитних відносин в українському суспільстві в умовах перехідного періоду та розвиток банківської системи України в умовах реалізації стратегії економічного зростання та впливу глобалізаційних процесів. Загальні проблеми становлення та розвитку банківської системи, державного регулювання банківської діяльності розглядаються у наукових працях Аванесової І., Загорського В.,

Вовчак О., Патрікац Л., Тігіпко С., Рогової Н., Чуб О. [5–10] та інших авторів. Роль банків в економічному розвитку України та підвищення ефективності їх діяльності аналізують у своїх працях Попова Н., Кащєєва В., Карацева Н., Шатравка Є. [11; 12] та інші.

І все ж таки, остаточно нез'ясованим залишається вплив соціально-економічних та політичних процесів, що відбувалися в Україні з початку її незалежності на становлення та розвиток банківської системи. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне продовжити вивчення зазначеної проблеми з точки зору сучасного розуміння ситуації.

У пропонованій статті ми поставили за мету з історичної точки зору проаналізувати соціально-економічні, політичні, правові та інші фактори, що впливали на процес формування та розвитку банківської системи в Україні. Це дасть нам можливість визначитись у питаннях про напрями, тенденції, особливості та проблеми становлення і розвитку банківської системи в Україні в перехідний до ринку період.

Починаючи безпосереднє висвітлення проблеми, зазначимо, що в процесі переходу до ринкової економіки стало зрозумілим, що існуюча в країні банківська система потребує ліквідації державної монополії та відродження комерційних недержавних банківських структур.

Процес становлення банківської системи України в новітній історії охоплював декілька періодів. Створення прототипу системи українських комерційних банків почалося ще у 1988-1991 рр. у складі банківської системи СРСР. Але Україна отримала у спадок радянську систему централізованого планування, тому перехід до ринку відбувався в умовах відсутності розвинутого фінансового та банківського сектору. До того ж в Україні практично не існувало традицій ведення банківського бізнесу та досвіду здійснення фінансової та кредитної політики.

На першому етапі фундамент нової банківської системи було закладено створенням перших кооперативних комерційних банків на підставі Закону СРСР «Про кооперацію» (1988 р.). Перший кооперативний банк «Таврія» було зареєстровано 24 листопада 1988 р. у Феодосії, а перший комерційний банк – «Український інноваційний банк» був заснований 24 січня 1989 р. у Києві. Саме з 1989 р. в Україні починається створення комерційних та кооперативних банків. Їх

засновниками ставали державні установи та підприємства, кооперативні організації, профспілки і т. ін. До кінця року діяло вже 12 комерційних та 5 кооперативних банків [13, с. 39–40].

На 20 червня 1990 р. на території України було офіційно зареєстровано вже 25 банків (17 акціонерних комерційних і 8 кооперативних). Але ці банки оперували ще обмеженими капіталами і були розміщені вкрай нерівномірно. Вони містилися в Києві, на Західній Україні, Південно-Східній Україні та в Криму [14, с. 17].

Це був винятковий час для політико-економічних еліт України. Не випадково, що основа більшості комерційних банків, які домінують в Україні сьогодні, була закладена саме в ті роки. Формування нових фінансових структур відбувалося організовано. Увага держави у той час була прикута до ефективного обміну влади на власність. Переважна частина великих банків була створена через приватизацію відділень колишніх спецбанків. Основні соціальні групи, які різко збагатили у ті роки добре відомі – це частина чиновників та директорського корпусу, керівники певних кооперативів, комсомольські активісти-бізнесмени тощо. Саме ці групи акумулювали перші капітали, за допомогою яких терміново створювалися «незалежні банки» [15, с. 54].

Зазначимо, що створення нової банківської системи в Україні на основі державних банків розпочалося в березні 1991 р. із прийняттям Закону України «Про банки і банківську діяльність», згідно з яким було закладено основи дворівневої банківської системи. Таким чином, в Україні було скасовано монополізм держави у банківській сфері та закріплено правовий статус функціонування системи комерційних банків.

Законом передбачалось, що НБУ стає Центральним банком України, він проводить єдину державну політику щодо грошового обігу, кредиту, координує діяльність банківської системи в цілому, визначає курс грошової одиниці відносно валют інших країн тощо[16].

Формування перших комерційних банків прискорилось після проголошення незалежності України у серпні 1991 р. Цьому сприяла ліберальна ліцензійна політика держави – низькі вимоги до розміру уставного капіталу та відсутність професійних вимог до керівників нових банків.

Справжній спалах цього виду діяльності відбувся у 2-пол. 1991 р. Саме після путчу ДКНС у серпні 1991 р. партноменклатура, яка ще мала владу, в умовах кризової політичної ситуації змогла примусити директорський корпус влади основну масу своїх грошових ресурсів в акціонерні комерційні банки, які стали швидко виникати в країні. Безумовно керівні посади у нових АКБ займали люди із колишньої партноменклатури, переважно із комсомолу. Але нові українські банкіри, як правило, не мали достатніх професійних навичок і моральних якостей, щоб у повному обсязі дотримуватися законодавства і створити надійну основу для формування стабільної фінансової системи України [17, с. 26].

Починаючи з жовтня 1991 р. відбувається перереєстрація Національним банком комерційних банків. У комерційних банках відбуваються зміни у складі засновників. У цей же період державний капітал поступово витісняється ринковим капіталом спільних та малих підприємств, акціонерних товариств тощо. Державні банки «Промінвестбанк», «Агропромбанк» та «Укрсоцбанк» акціонуються, а точніше, приватизуються персоналом банків та великими клієнтами.

У грудні 1991 р. після ліквідації Держбанку СРСР на базі Українського республіканського відділення Держбанку відбулося створення Національного банку України. Національний банк став центральним банком, а решта банків отримала статус комерційних.

Третій період (1992–1993 рр.) характеризувався виникненням банків так званої «нової хвилі» із залученням значного приватного капіталу. Це був період переважно екстенсивного розвитку банківської системи в умовах наростаючої гіперінфляції та різкого падіння курсу національної валюти. На цьому етапі з різних бюджетних і позабюджетних фондів виникає низка комерційних банків таких, як «Аваль», «Інко», «Відродження», «Трансбанк» та інші.

У цей же час спостерігалось масове народження дрібних, так зв. «кишенькових» банків. Протягом року їх було зареєстровано більше 100, значна частина з них мала приватний капітал, але цей капітал був занадто мізерним. Ці банки непогано заробляли на гіперінфляції 1992–1994 рр., використовуючи цей зовнішній незалежний від них фактор. Зорієнтувавшись на роботі у високоінфляційних умовах, ці банки сконцентрували свою увагу на фінансуванні спекулятивних,

торгово-посередницьких та інших короткострокових комерційних операціях, що давали швидку віддачу.

Протягом третього періоду відбулося ще декілька подій. У вересні 1993 р. Україна приєдналася до міжнародної міжбанківської електронної системи платежів SWIFT. У листопаді 1993 р. у безготівковий обіг було введено український карбованець. А у січні 1994 р. НБУ була введена національна платіжна система електронних платежів (СЕП).

Але на рубежі 1993–1994 рр. у банківській системі почали проявлятися негативні тенденції. Більшість комерційних банків були не в змозі якісно виконувати свої функції: не існувало ще якісного кадрового забезпечення, процес створення банків супроводжувався високими темпами падіння виробництва в країні тощо.

Четвертий період (1994–1996 рр.) становлення банківської системи розпочався з процесів банкрутства окремих банків. Активна побудова НБУ чіткої системи регулювання діяльності комерційних банків збіглася в часі з призупиненням інфляційних процесів, які були основним джерелом отримання прибутків для окремих комерційних банків. Багато банків у цей період було ліквідовано. Так, у 1994 р. було ліквідовано 11 банків, у 1995 р. – 20, серед яких були найбільші комерційні банки – «Інко», «Відродження», «Економбанк», «Лісбанк». У 1996 р. явними банкрутами стали 45 банків, а ще 60 опинилися у стані прихованого банкрутства [10, с. 83].

Зауважимо, що процес масового банкрутства банків вносив ускладнення у функціонування не тільки банківської системи, а й всієї економічної системи країни. До того ж була підірвана довіра до банківської системи у пересічних вкладників. Отже, в цей період банківська система України перебувала у стані стагнації.

Варто зазначити, що для цього періоду були характерні й інші процеси, які істотно впливали на структуру банківської системи України. Так, на кредитно-фінансовому ринку України починають працювати іноземні банки та їх представництва (всього їх було зареєстровано 14). З'являються також 5 нових українських комерційних банків. Важливим аспектом діяльності банківської системи на цьому етапі була також зміна складу акціонерів та власників багатьох банків шляхом продажу та перепродажу, таких

змін зазнали близько 70 банків [10, с. 83]. Відбувався також процес зменшення державного пакету акцій в комерційних банках.

П'ятий період (1996–2000 рр.) характеризувався активною діяльністю НБУ у подоланні інфляційних процесів, створенням сприятливих умов для здійснення грошової реформи і введення в обіг національної грошової одиниці – гривні. В банківській системі спостерігалися позитивні тенденції, вона набувала ринкового типу, в державі реєструвалися іноземні банки та їх представництва, відбувалася зміна акціонерів продажем і перепродажем банків, здійснювалася реєстрація нових банків. Також у цей період посилювався контроль за діяльністю комерційних банків із боку НБУ.

Розбудові банківської системи України на цьому етапі сприяли прийнятий 20 травня 1999 р. Закон України «Про Національний банк України» [18], та прийнятий 7 грудня 2000 р. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [19]. Велике значення мав також Указ Президента України від 14 липня 2000 р. «Про заходи щодо зміцнення банківської системи України та підвищення її ролі у процесах економічних перетворень» [20].

Але фінансово-економічна криза, яка розпочалася в Україні у 1998 р., внаслідок значної девальвації курсу національної валюти, призвела до суттєвого скорочення сукупного капіталу українських банків (в середньому на 30-35%) та зменшення кількості комерційних банків у наступні роки.

Розглянемо деякі показники діяльності банківської системи України у 1990-х роках. Як свідчать статистичні дані, починаючи з 1992 р. кількість новостворюваних банків стрімко зростала до 1995 р., а з 1996 р. почався процес скорочення кількості комерційних банків. Станом на 1 грудня 2000 р. в Україні було зареєстровано 195 банків, із яких серед діючих банків 2 банки були державними, 137 – акціонерні товариства та 17 – товариства з обмеженою відповідальністю. За період з 1992 р. до 2000 р. із Державного реєстру банків було виключено 77 банків [21, с. 151–152; 22, с. 81].

В 1999 р. розпочався принципово новий процес, який характеризувався посиленням конкуренції та усвідомленням назрілої необхідності концентрації банківського капіталу.

Шостий період (2001–2005 рр.) характеризувався прийняттям нового Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» та Закону України від 20 вересня 2001 р. «Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб».

Головною стратегічною метою комерційних банків у цей період було проведення комплексу управлінських, кадрових, технологічних та технічних перетворень для забезпечення умов розвитку банків як стабільних фінансових інститутів.

Станом на 1 січня 2003 р. у Державному реєстрі банків було зареєстровано 182 банки. На початок 2004 р. в Україні налічувалось 179 банків, а на початку 2005 р. – 183 банки [21, с. 151–152; 22, с. 81], але не всі вони були діючими. У той час більше половини фінансового ринку України контролювали 10 найбільш рейтингових банків: Ощадбанк, Промінвестбанк, Приватбанк, Укрсоцбанк, «Україна», «Аваль» та ін. Більш-менш стабільними можна було вважати приблизно 50 банків України, включаючи банки з іноземним капіталом [23, с. 67]. Відповідно до класифікації комерційних банків за чотирма групами, запровадженої НБУ, до першої групи (найбільші банки) станом на 01.01.2005 р. було віднесено 10 банків, до другої (великі банки) – 14, до третьої (середні банки) – 31, а до четвертої (малі банки) – 105 [24, с. 28].

Водночас слід звернути увагу на те, що на території України материнські офіси банків були розташовані вкрай нерівномірно. Так, станом на 1 червня 2004 р. територіальний розподіл банків по областях за місцем реєстрації був таким: м. Київ і Київська область – 85; Харківська, Дніпропетровська, Донецька, Луганська області – 37; Кримська, Запорізька, Одеська, Херсонська області – 19; Чернігівська, Полтавська області – 6; Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Сумська, Волинська області – 10. Таким чином, 54% материнських банківських установ знаходились у Києві та Київській області. П'ята частина банків була зосереджена у найрозвинутіших промислових регіонах. А в північних і західних областях частка самостійних банків не перевищувала 5% [24, с. 21]. Найменш охоплені банківською інфраструктурою були Тернопільська, Чернівецька, Житомирська, Рівненська та Волинська області.

Серед факторів, що пояснювали нерівномірність концентрації банківських підрозділів в різних регіонах України можна назвати різну

інвестиційну привабливість регіонів, історичні умови створення банків, співвідношення міського і сільського населення, а також різні соціально-економічні умови в регіонах, географічні фактори тощо.

Зазначимо, що прийняття у 2001 р. Національним банком України Постанови № 375 дало поштовх стрімкому розвитку мережі регіональних підрозділів банків, в першу чергу банківських відділень. За даними НБУ на кінець 2005 р. найбільш розвинуту регіональну мережу, яка складалася з понад 500 структурних підрозділів, мали такі великі банки як Приватбанк, Ощадбанк, УкрСиббанк, «Аваль», Укрсоцбанк, Промінвестбанк, Надра (див. табл.) (таблицю складено за) [25].

Таблиця

**Стан регіональної мережі найбільших банків України
(на кінець 2005 р.)**

№ п/п	Банк	Кількість регіональних підрозділів		
		Усього	Філій	Відділень
1.	Ощадбанк	6246	432	5814
2.	Приватбанк	2037	42	1995
3.	«Аваль»	1387	36	1351
4.	УкрСиббанк	868	18	850
5.	Промінвестбанк	759	164	595
6.	Надра	533	39	494
7.	Укрсоцбанк	514	40	474
8.	Брокбізнесбанк	129	19	110
9.	Укрексімбанк	94	29	65
10.	Райфайзенбанк- Україна	41	16	25

На цьому етапі більшість українських комерційних банків входили до складу фінансово-промислових груп, хоча й не афішували це. Отже, значна кількість малих та середніх, а також деякі великі банки фінансували споріднені підприємства власної фінансово-

промислової групи. Результатом цього були певні ризики в діяльності таких банків через їх залежність від вузького кола пов'язаних між собою клієнтів.

Зауважимо, що не всі комерційні банки України витримували конкурентне навантаження. З 1995 р. (рік, коли була зареєстрована найбільша кількість банків) до 2003 р. кількість комерційних банків зменшилася з 230 до 182, а загальна кількість ліквідованих за цей період банків становила 79. Станом на 1 січня 2003 р. серед 182 зареєстрованих банків 24 перебували на стадії ліквідації. Всього ж за період з 1992 по 2002 р. в Україні, за даними офіційної статистики, з 205 створених банків було ліквідовано 94, або 46% [26, с. 28]. Таким чином, майже кожен другий банк, створений в Україні після 1991 р., був у подальшому ліквідований. Причому переважала власне ліквідація, а не реорганізація банків.

У 2005 р. на стадії ліквідації перебувало ще 11% загальної кількості банків, зареєстрованих в Україні, – це 20 банків [24, с. 26]. На думку фахівців, ця кількість могла бути і більше, оскільки до них потенційно належали усі банки з категорії проблемних.

Таким чином, підводячи підсумки, ми схильні стверджувати, що:

1. В період, коли активно йшов процес формування українських комерційних банків, нормативно-правова база цього сектора економіки ще не була сформована, внаслідок чого діяльність нових банкірів ще не знаходилась під контролем держави та правоохоронних органів. За таких умов значно легше було зробити перший крок на шляху первісного накопичення капіталу. Таким чином комерційні банки України зароджувались в умовах правового хаосу і тотальної безконтрольності [17, с. 28].

2. В перехідний до ринку період існували певні проблеми, що стояли перед банками і впливали на формування повноцінних ринкових засад у банківському секторі. Серед економічних факторів – це низькі темпи приватизації, високий рівень інфляції, нерозвиненість ринків капіталу і нерухомості в країні, зменшення доходів населення, недовіра вкладників до банків, повільний розвиток малих підприємств, податковий тягар тощо.

На процес формування банківської системи впливали також і організаційні фактори: нечітка кредитна політика держави, нестача

кваліфікованих банківських кадрів, значні витрати банків, нераціональна територіальна структура банківської системи тощо.

3. На розвиток банківської системи України впливали й суперечливі політичні і соціальні перетворення в країні та відсутність досвіду побудови національної банківської системи в умовах становлення ринкової економіки. Для нормальної діяльності банківської системи країни велике значення мало і існування ефективної законодавчої бази. До недоліків нормативного регулювання можна віднести нестабільність банківського законодавства та відсутність регулятивних норм для багатьох видів банківських операцій.

Банківська система України як система ринкового типу перебуває в процесі розвитку і потребує свого подальшого вдосконалення. Вона відіграє важливу роль і стає інструментом впливу на економічні процеси як у внутрішній, так і у зовнішній політиці держави. Від її ефективного функціонування залежать розподіл внутрішнього валового продукту і національного доходу, регулювання грошового обігу, кредитування, фінансування та інші економічні і соціальні процеси в державі.

Література та джерела

1. Дзюблюк О. В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки : монографія / О. В. Дзюблюк. – К.: Поліграфкнига, 2000. – 512 с.
2. Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання : монографія / за ред. д. е. н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 384 с.
3. Матвиенко П. В. Развитие денежно-кредитных отношений в трансформационной экономике Украины : монография / П. В. Матвиенко. – К.: Научная мысль, 2004. – 256 с.
4. Чуб О. О. Банки в глобальній економіці : монографія / О. О. Чуб. – К.: КНЕУ, 2009. – 340 с.
5. Аванесова І. Передумови регулювання кредитної діяльності в Україні : історія і сучасність / І. Аванесова // Банківська справа. – 2002. – № 4 (46). – С. 64-79.

6. Загорський В. Стратегія становлення банківської системи / В. Загорський, О. Вовчак // Фінанси України. – 2001. – № 10 (71). – С. 132-138.
7. Патрікац Л. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України / Л. Патрікац // Вісник НБУ. – 2004. – № 1 (95). – С. 38-43.
8. Тігіпко С. Сучасна Україна : шляхи, форми, проблеми реформування банківської системи / С. Тігіпко // Вісник НБУ. – 2003. – № 4 (86). – С. 2-6.
9. Роговая Н. Державне регулювання банківської діяльності в умовах трансформації економіки України / Н. Роговая // Вісник Київ. нац. ун-ту. Сер. Економіка. Вип. 62. – 2002. – С. 56-58.
10. Чуб О. Становлення та розвиток банківської системи України в контексті присутності іноземного капіталу / О. Чуб // Банківська справа. – 2008. – № 6 (84). – С. 81-89.
11. Попова Н. Участь комерційних банків у забезпеченні економічного зростання в Україні / Н. Попова // Банківська справа. – 2003. – № 6 (54). – С. 39-47.
12. Кашеева В. Повышение эффективности деятельности коммерческих банков через сеть структурных подразделений в Украине и за рубежом / В. Кашеева, Н. Карацева, Е. Шатравка // Економіка, фінанси, право. – 2006. – № 7 (237). – С. 24-29.
13. Костюченко О. А. Банківське право : підручник / О. А. Костюченко. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 928 с.
14. Банківський менеджмент : навч. посіб. / За ред. О. А. Кириченка. – К.: Знання-Прес, 2002. – 438 с.
15. Ларцев В. С. Краткий очерк истории приватизации в Украине / В. С. Ларцев, Г. Н. Ключников. – К.: Полиграф-Информ, 2001. – 352 с.
16. Про банки і банківську діяльність : закон УРСР від 20 березня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №25. – С. 281.
17. Ларцев В. С. Основные этапы разгосударствления банковской системы в Украине / В. С. Ларцев // Экономика Украины. – 2002. – № 5 (478). – С. 24-28.
18. Про Національний банк України : закон України від 20 травня 1999 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>. – Дата звернення: 9.06.2015.
19. Про банки і банківську діяльність : закон України від 7 грудня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6. – С. 30.
 20. Про заходи щодо зміцнення банківської системи України та підвищення її ролі у процесах економічних перетворень : Указ Президента України від 14 липня 2000 р. № 891/2000. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/891/2000>. – Дата звернення: 9.06.2015.
 21. Грошово-кредитна та банківська статистика : таблиці // Бюлетень Національного банку України. – 2004. – № 7 (138). – С. 151-152.
 22. Статистичний щорічник України за 2002 рік / [за ред. О. Г. Осауленка ; відп. за вип. В. А. Головка]. – К. : Консультант, 2003. – 663 с.
 23. Міщенко В. І. Реорганізація та реструктуризація комерційних банків: навч. посібник / В. І. Міщенко, А. В. Шаповалов, В. В. Салтинський, І. М. Вядрова. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. – 216 с.
 24. Бутенко О. Становлення банківської системи в Україні. Проблеми капіталізації. / О. Бутенко // Банківська справа. – 2005. – № 6 (66). – С. 20-31.
 25. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/bankdict/banks>. – Дата звернення: 12.06.2015.
 26. Заруба Ю. Особливості розвитку банківської конкуренції в Україні / Ю. Заруба // Банківська справа. – 2003. – № 6 (54). – С. 23-29.

REFERENCES

1. DZYUBLYUK, O. V. (2000) *Orhanizatsiya hroshovo-kredytnykh vidnosyn suspil'stva v umovakh rynkovoho reformuvannya ekonomiky – Organization of Monetary Relations of Society during the Reforming to Market Economy*. Kyiv: Polihrafknyha. (In Ukrainian).

2. DZYUBLYUK, O. V. (2010) *Rozvytok bankivs'koyi systemy Ukrayiny yak osnova realizatsiyi stratehiyi ekonomichnoho zrostannya – Development of the Banking System of Ukraine as the Basis for Implementing the Growth Strategy of Economy*. Ternopil': TNEU. (In Ukrainian).
3. MATVIENKO, P. V. (2004) *Razvitie denezhno-kreditnyh otnoshenij v transformacionnoj jekonomike Ukrainy – Development of the Monetary Relations in the Transitional Economy of Ukraine*. Kyiv: Nauchnaja mysl'. (In Russian).
4. CHUB, O. O. (2009) *Banky v hlobal'niy ekonomitsi – Banks in the Global Economy*. Kyiv: KNEU. (In Ukrainian).
5. AVANESOVA, I. (2002) *Peredumovy rehulyuvannya kredytnoyi diyal'nosti v Ukrayini: istoriya i suchasnist' – Background Regulation of Credit Activities in Ukraine: History and Modernity*. *Bankivs'ka sprava – Banking*. 4 (46). p. 64–79. (In Ukrainian).
6. ZAHORS'KYY, V. & VOVCHAK, O. (2001) *Stratehiya stanovlennya bankivs'koyi systemy – Strategy of Formation of the Banking System*. *Finansy Ukrayiny – Finance of Ukraine*. 10 (71). p. 132–138. (In Ukrainian).
7. PATRIKATS, L. (2004) *Problemy ta perspektyvy rozvytku bankivs'koyi systemy Ukrayiny – Problems and Prospects of Development of the Banking System of Ukraine*. *Visnyk NBU – Herald of the NBU*. 1 (95). p. 38–43. (In Ukrainian).
8. TIHIPKO, S. (2003) *Suchasna Ukrayina: shlyakhy, formy, problemy reformuvannya bankivs'koyi systemy – Modern Ukraine: the Ways, Forms and Problems of Banking System Reform*. *Visnyk NBU – Herald of the NBU*. 4 (86). p. 2–6. (In Ukrainian).
9. ROHOVAYA, N. (2002) *Derzhavne rehulyuvannya bankivs'koyi diyal'nosti v umovakh transformatsiyi ekonomiky Ukrayiny – State Regulation of Banking Activity in the Conditions of Transformation of Economy of Ukraine*. *Visnyk Kyyivskoho Universytetu. Seriya. Ekonomika – Herald of the Kyiv University. Series. Economy*. Iss. 62. p. 56–58. (In Ukrainian).
10. CHUB, O. (2008) *Stanovlennya ta rozvytok bankivs'koyi systemy Ukrayiny v konteksti prysutnosti inozemnoho kapitalu – Formation and Development of the Banking System of Ukraine in Context of*

- the Presence of Foreign Capital. *Bankivs'ka sprava – Banking*. 6 (84). p. 81–89. (In Ukrainian).
11. POPOVA, N. (2003) Uchast' komertsyinykh bankiv u zabezpechenni ekonomichnoho zrostannya v Ukrayini – Participation of Commercial Banks in Economic Growth in Ukraine. *Bankivs'ka sprava – Banking*. 6 (54). p. 39–47. (In Ukrainian).
 12. KASHHEEVA, V. & KARACEVA N. & SHATRAVKA, E. (2006) Povyszenie jeffektivnosti dejatel'nosti kommercheskih bankov cherez set' strukturnykh podrazdelenij v Ukraine i za rubezhom – Increase of Efficiency of Activity of Commercial Banks through a Network of Structural Units in Ukraine and Abroad. *Ekonomika, finansi, pravo – Economy, finance, legislation*. 7 (237). p. 24–29. (In Russian).
 13. KOSTYUCHENKO, O. A. (2003) *Bankivs'ke pravo – Banking Legislation*. Kyiv: A. S. K. (In Ukrainian).
 14. KYRYCHENKO, O. A. (2002) *Bankivs'kyj menedzhment – Banking Management*. Kyiv: Znannya-Pres. (In Ukrainian).
 15. LARCEV, V. S. & KLJUCHNIKOV, G. N. (2001) *Kratkij ocherk istorii privatizacii v Ukraine – Short History of Privatization in Ukraine*. Kyiv: Poligraf-Inform. (In Russian).
 16. UKRAINE. *Zakon Ukrayiny vid 20 bereznya 1991 r. Pro banky i bankivs'ku diyal'nist' – Law of on March 20, 1991. On the Banks and Banking Activity: St. 281*. (1991) Kyiv: Herald of the Parliament of Ukraine. (In Ukrainian).
 17. LARCEV, V. S. (2002) Osnovnye jetapy razgosudarstvlenija bankovskoj sistemy v Ukraine – The Main Stages of Privatization of the Banking System in Ukraine. *Jekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*. 5 (478). p. 24–28. (In Russian).
 18. UKRAINE. *Zakon Ukrayiny vid 20 travnya 1999 r. Pro Natsional'nyy bank Ukrayiny – Law of on May 20, 1999. On the National Bank of Ukraine: No. 679-XIV* (1999) Kyiv. Available from: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> / [Accessed: 09/06/2015]. (In Ukrainian).
 19. UKRAINE. *Zakon Ukrayiny vid 7 hrudnya 2000 r. Pro banky i bankivs'ku diyal'nist' – Law of on Desember 7, 2000. On the Banks and Banking Activity: St. 30*. (2001) Kyiv: Herald of the Parliament of Ukraine. (In Ukrainian).

20. UKRAINE. *Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 14 lypnya 2000 r. № 891/2000. Pro zakhody shchodo zmitsnennya bankivs'koyi systemy Ukrayiny ta pidvyshchennya yiyi roli u protsesakh ekonomichnykh peretvoren'* – Decree of the President of Ukraine on July 14, 2000. On the Measures in Relation to Strengthen of the Banking System of Ukraine and its Role in Processes of Economic Transformation: No. 891/2000. (2000) Kyiv. Available from: <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/891/2000> / [Accessed: 09/06/2015]. (In Ukrainian).
21. NATSIONAL'NYI BANK UKRAYINY - NATIONAL BANK OF UKRAINE (2004) Hroshovo-kredytna ta bankivs'ka statystyka: tablytsi – Monetary and banking statistics: tables. *Byuleten' Natsional'noho banku Ukrayiny – Herald of the National Bank of Ukraine*. 7 (138). p. 151–152. (In Ukrainian).
22. OSAULENKO, O. G. (2003) *Statystychnyy shchorichnyk Ukrayiny za 2002 rik – Annual Statistics of Ukraine for 2002*. Kyiv: Konsul'tant. (In Ukrainian).
23. MISHCHENKO, V. I. & SHAPOVALOV, A. V, SALTYS'KYY, V. V & VYADROVA, I. M. (2002) *Reorhanizatsiya ta restrukturyzatsiya komertsyinykh bankiv – Reorganization and Restructuring of Commercial Banks*. Kyiv: Znannya, KOO. (In Ukrainian).
24. BUTENKO, O. (2005) Stanovlennya bankivs'koyi systemy v Ukrayini. Problemy kapitalizatsiyi – Formation of the Banking System in Ukraine. The Problems of Capitalization. *Bankivs'ka sprava – Banking*. 6 (66). p. 20–31. (In Ukrainian).
25. OFITSIYNYI SAYT NATSIONAL'NOHO BANKU UKRAYINY – OFFICIAL WEBSITE OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE. Available from: <http://www.bank.gov.ua/control/bankdict/banks> / [Accessed: 12/06/2015]. (In Ukrainian).
26. ZARUBA, Yu. (2003) Osoblyvosti rozvytku bankivs'koyi konkurentsiyi v Ukrayini – Features of Development of the Banking Competition in Ukraine. *Bankivs'ka sprava – Banking*. 6 (54). p. 23–29. (In Ukrainian).

Надійшла до редакції 20 вересня 2015 р.